

Yttrande över remiss från Landsbygds- och infrastrukturdepartementet gällande Jordbruksverkets skrivelser angående antalet regionala djurförsöksetiska nämnder (LI2023/01806)

Sammanfattning

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU):

- Instämmer i Jordbruksverkets förslag att en översyn av nämndernas organisation och struktur genomförs, med tillägg att en översyn av den etiska prövningen ska ingå och att det genomförs av en extern part.
- Bifaller inte förslaget om ändring av 7 kap 13§ djurskyddsförordningen.

Generella synpunkter

SLU anser att det finns ett systemfel i den djurförsöksetiska prövningen som behöver lösas. Den elektroniska tjänst som används för den djurförsöksetiska prövningen upplevs av användarna som mycket krånglig. De djurförsöksetiska nämnderna får allt fler stora och svåröverskådliga ansökningar. Tillsammans med de höjda avgifterna och förlängningen av tillståndstiden från 3 till 5 år är detta anledningen till att de enskilda ansökningarna blivit större och mer svåröverskådliga. Eftersom Jordbruksverket har minskat antalet ledamöter i nämnderna genom att ta bort de personliga suppleanterna (juni 2024) deltar färre ledamöter i beredningen av ansökningarna, vilket har gett en minskad kritisk massa med risk för sämre beredning av ansökningarna. Detta kan leda till frågor på plenarmötet som inte kan besvaras och bordläggning av ansökningar, fler beredningsgruppsmöten och fler plenarsammanträden. Att minska antalet nämnder kommer därför förmodligen inte leda till besparing av den magnitud som remissförslaget anger. Utöver detta kan djurskyddet svårligen upprätthållas i det nuvarande systemet för djurförsöksetisk prövning, vilket även kontrollmyndigheten

har påtalat. Möjligheterna till den etiska avvägning som ingår nämndernas uppdrag försvåras också av de svåröverskådliga ansökningarna.

SLU anser att en översyn av den djurförsöksetiska prövningen och en grundligare analys av resultatenhetens ekonomi bör föregå förslag om åtgärder. Översynen bör dessutom genomföras av en extern part.

Specifika synpunkter

Bakgrund

SLU saknar en konsekvensanalys av effekterna av nedläggning av nämnder, inklusive en prognos av utvecklingen av antal och storlek av ansökningar. Det saknas vidare en beskrivning av vilka kriterier som ska tillämpas vid nedläggning av en eller flera nämnder.

I den första skrivelsen (5.2.17-21933/2022) föreslås att det minsta antalet nämnder skulle vara tre. I skrivelsen från mars 2024 föreslås att stycket ("Det ska finnas minst sex regionala djurförsöksetiska nämnder.") stryks ur paragrafen, vilket skulle kunna leda till nedläggning av fler än en nämnd. Det riskerar leda till att arbetsbördan ökar för kvarvarande nämnder liksom svårigheter att rekrytera ledamöter. Om ersättningen inte motsvarar den tid som behöver läggas ned på beredning av ansökningarna minskar granskningens kvalitet, inklusive möjligheterna till en fullgod etisk bedömning. SLU vill även påpeka att det är viktigt att beslutet att minska antalet nämnder inte grundas på att antalet ansökningar har blivit färre. Arbetsbördan för nämndernas ledamöter har inte minskat, beroende på att ansökningarna samtidigt har blivit mycket större och mer svåröverskådliga.

Av bägge skrivelser (5.2.17-21933/2022 och 5.2.17-21933/2022) framgår att följande åtgärder genomförts sedan kravet på resultatenhetens självfinansiering infördes 2013: avgifter för djurförsöksetisk prövning har införts; en djurförsöksetisk nämnd och en avdelning av en nämnd har lagts ner; avgiften för den djurförsöksetiska prövningen har höjts två gånger, med 150 resp 93 % (för den längsta giltighetstiden). Trots dessa åtgärder är enhetens ekonomi inte i balans, utan har ett ackumulerat underskott om 7,7 mkr. Av skrivelserna framgår inte vilken omsättning resultatenheten har haft, vilka kostnaderna har varit för nämndernas arbete respektive Jordbruksverkets stöd, eller hur många (och omfattande) etiska ansökningar som har beretts under den redovisade perioden. Dessa uppgifter måste redovisas för att ställning till förslaget om besparingar genom att lägga ner en djurförsöksetisk nämnd ska kunna tas.

Förändringar i regionaliteten över tid

I stycket står att ”samordningen av kontrollverksamheten borde vara av större värde för djurskyddet än en regional anknytning under förutsättning att länsstyrelserna erhåller den information de behöver för kontroll”. Det är värdefullt att ta del av synpunkter från länsstyrelsens representant under plenarsammanträden. Även om representanten kan delta digitalt i möten som hålls i en annan region, innebär det en ökad arbetsbörda för länsstyrelsen om ansökningar från en region fördelas mellan flera nämnder.

Nackdelar med det regionala systemet och resultatområdet

SLU instämmer med att jävssituationen är ett problem i de regionala nämnderna. En del av problematiken är att antalet ledamöter har minskat och när ytterligare ledamöter faller ifrån p.g.a. jäv blir den kritiska massan ännu mindre, och berednings- och beslutsprocessen riskerar att försvagas.

SLU ställer sig frågande till hur en översyn av regionaliseringen skulle kunna ge värdefull kunskap om hur harmoniseringen kan ökas i handläggningen av ansökningar och därmed likrikta handlägningsprocessen. Vidare gör SLU bedömningen att samverkan mellan nämnderna inte kommer att öka för att olika nämnder får hantera vissa typer av ansökningar, däremot kommer harmoniseringen inom forskningsfält troligtvis att öka om en specifik nämnd hanterar alla ansökningar inom fältet. Behovet av en specifik nämnd med god sakkunskap inom ett forskningsfält har bl.a lyfts när det gäller forskning på vilda djur, ett av flera områden som kan ställa specifika kunskapskrav på ledamöterna – se Förvaltning eller djurförsök på vilda djur, Jordbruksverkets rapport 2019:19.

SLU instämmer med kontrollmyndighetens påpekande om att de stora och svåröverskådliga ansökningarna leder till svårare handläggning och får negativa konsekvenser för djurskyddet. SLU ser likt Jordbruksverket mycket allvarligt på att djurskyddet riskerar att åsidosättas i dagens system för djurförsöksetisk prövning. SLU välkomnar en översyn av systemet med djurskyddet i fokus. Därtill leder de stora och omfattande ansökningarna till sämre möjligheter till en tillfredställande harm-benefit-analys och etisk avvägning. Även detta behöver ingå i en översyn.

Förändrat säkerhetsläge

SLU instämmer med att det är viktigt att kunna ha möjlighet att anpassa beslutsformer och nämndernas sammansättning under höjd beredskap.

Jordbruksverkets förslag

SLU bifaller inte Jordbruksverkets förslag om en ändring av djurskyddsförordningen som innebär att antalet nämnder kan minskas för att komma tillrätta med resultatenhetens ekonomi. Förslag om förändringar bör föregås av en översyn av verksamheten för den etiska prövningen.

Jordbruksverket hemställer om ett uppdrag från regeringen att genomföra en översyn över nämndernas organisation och struktur. SLU bifaller förslaget men anser att en extern part bör genomföra denna översyn. I översynen bör även ingå att genomlysas systemet för djurförsöksetisk ansökan.

Beslut om detta yttrande har på rektors uppdrag fattats av dekan Nils Fall efter föredragning av koordinator Linda Ferngren. Innehållet har utarbetats av professor Patricia Hedenqvist vid institutionen för Kliniska vetenskaper, försöksdjurskoordinator Katarina Cvek, kvalificerad handläggare Elin Spangenberg vid Nationellt centrum för djurvälstånd (SCAW), forskare Elin Weber, universitetslektor Helena Röcklinsberg och doktorand Svea Jørgensen samtliga vid institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd.

Nils Fall

Linda Ferngren